УДК 930.1:061.12:655.4(477+430) «1945/1952» **DOI**: 10.26661/swfh-2018-50-020

Видавнича діяльність Української вільної академії наук у Німеччині в 1945-1952 рр.

Г.Д. Клинова-Дацюк

Національний університет водного господарства та природокористування, h.d.klynova-datsiuk@nuwm.edu.ua

Ключові слова:
Українська вільна академія наук у Німеччині, видання наукових праць, монографія.

У статті йдеться про один із пріоритетних напрямів діяльності Української вільної академії наук у Німеччині в 1945-1952 рр. – видавничу справу. Висвітлено причини та умови появи найважливіших видань, нереалізованих проектів, проаналізовано історичні дослідження. Серед видань Академії – монографія Бориса Крупницького «Гетьман Данило Апостол», збірники праць «Шевченко і його доба», «Українські бібліологічні вісті», книжкові серії «Трипільська культура на Україні», «Slavistica», періодики та інші.

Publishing activity of the Ukrainian Free Academy of Sciences in Germany in 1945-1952

H. Klynova-Datsiuk

National University of Water Environmental Engineering

Key words:
Ukrainian Free Academy of Sciences in Germany, monograph, publish scholarly works.

The article refers to one of the most interesting and still insufficiently researched periods of history of an important representative of Ukrainian science in emigration – Ukrainian Free Academy of Sciences. The organizational arrangement of the institution took place on November 16, 1945 in Germany at a meeting of twelve Ukrainian scientists such as Dmytro Doroshenko, Leonid Biletskyi, Petro Kurinnyi, Volodymyr Miiakovskyi, Volodymyr Derzhavin, Viktor Petrov, Levko Chykalenko, Demian Horniatkevych, Vadym Shcherbakivskyi, Volodymyr Shaian, Vasyl Chaplenko and Oleksa Povstenko. About 200 scientists from different fields of knowledge joined UVAN and created 21 scientific groups scientific groups, in particular groups of prehistory and early history, linguistics, history and theory of literature, orientalism, socio-economic, historical, art studies, zoology, pedagogy and psychology, biology, bibliology, ethnographic, mathematical, philosophizing, geographic, geological, botanical, medical, geochemistry and pedology, classical philology, jurisprudence.
It was proved that the main areas of activity of UVAN were the organization, holding of conferences on actual problems of science, preparation, and participation in the annual Shevchenko celebrations and publication of works. UVAN published several book series («Ukrainian History. Monographs», «Paleolithic Period of Ukraine», «Trypillian Culture in Ukraine», «Ukrainian History. Mazepa and his Era», «Slavistics», etc.) and also published a number of important publications on the Ukrainian language. Among the publications is the monograph written by B. Krupnytskyi «Hetman Danylo Apostol», collections of works «Shevchenko and His Era», «Ukrainian bibliological news», etc.

У роки Другої світової війни склалась унікальна для української науки ситуація, коли у таборах для переміщених осіб переважно на території Німеччини (т.зв. таборах Ді-Пі, від англомовного терміна «displaced persons camps», скорочено – D.P.) зібрались вчені, що виїхали з совєтської України та з емігрантських середовищ різних країн. У нелегких умовах існування й загрози репатріації вони відновили роботу наукових установ і товариств, що діяли в Україні до 1939 р., заснували нові, провели ряд наукових конференцій, видали низку досліджень з різних галузей науки, продовжували розвивати наукові традиції, які винесли з батьківщини та водночас розпочали

інтеграцію українських студій у європейський науковий простір. Саме тоді, 16 листопада 1945 року на нараді дванадцяти українських вчених Дмитра Дорошенка, Леоніда Білецького, Петра Курінного, Володимира Міяковського, Володимира Державіна, Віктора Петрова, Левка Чикаленка, Дам'яна Горняткевича, Вадима Щербаківського, Володимира Шаяна, Василя Чапленка та Олекси Повстенка було засновано Українську вільну академію наук (УВАН) як продовжувача київської академічної традиції та консолідуючий чинник наукового життя.

Функціонування УВАН у Німеччині відбувалася в умовах економічної кризи та загрози репатріації для дослідників, що виїхали з території України. Попри це вчені продовжували працювати, виконуючи два основних завдання: збереження української науки (в першу чергу, гуманітаристики) та інтеграцію українських студій у європейський науковий простір. В Академії було утворено 21 наукову групу, проведено 50 наукових конференцій, де виголошено понад 200 доповідей та видано монографії, збірники праць, книжкові серії та окремі розвідки.

В сучасній історіографії є декілька статей, присвячених історії виникнення та функціонування УВАН у Німеччині [1;2;3]. Перелік праць, виданих Академією, вміщено в дослідженнях В. Безушка і Я. Рудницького [4] та В. Плюща [5]. Зміст інформаційних видань установи «Бюлетеня» та «Літопису УВАН» проаналізовано в статтях сучасної дослідниці А. Атаманенко [6; 7; 8]. Втім, не зважаючи на наявність публікацій, детального дослідження потребує видавнича діяльність установи, зокрема причини та умови появи найважливіших робіт, а також нереалізованих видавничих проектів.

Важливе місце у функціонуванні наукових інституцій займає видавнича справа. Публікація різноманітних видань є показником успішної та продуктивної роботи установи. Не була винятком і УВАН, керівництво якої розуміло значення видавничої діяльності, вважаючи її одним із пріоритетних. Про це свідчать окремі пункти програмних документів «Положення про Українську Вільну Академію Наук» та «Статуту» [9;10]. Публікація праць членів УВАН здійснювалася частково циклостилем у виданнях Академії, збірниках інших наукових установ, а також у загальноукраїнських журналах й часописах «Визвольний шлях», «Сучасність» та інші. Серед видань Академії були періодичні інформаційні «Бюлетень» та «Літопис», окремі праці та книжкові серії. Публікації були різноманітні за змістом і тематикою.

Особливо активізувалися видавнича справа в Академії у 1947 р., тому що було зменшено кількість проведення наукових конференцій. З цього приводу один із членів установи відомий археолог П. Курінний зазначив, що пріоритетним стало створення видань, які принесли б честь українській науці [11, арк 2]. Питання налагодження академічного видавництва та фінансування найбільш гостро постало перед керівництвом УВАН, яке намагалося вирішити його різним шляхами. П. Курінний 18 лютого 1947 р. звернувся по допомогу до митрополита Іларіона (Огієнка), котрий в той час перебував у Швейцарії. Він писав: «Є велика потреба приступити до видання важливих наукових матеріялів, проте ні грошей, ні ліцензій тут на наукове видавництво добути поки що не можна. Отже, чи не можна було б допомогти українській науці організацією у Вас в Швайцарії, під Вашим доглядом, українського наукового видавництва – як допомогової акції американських установ для українських вчених – де б наші збігці могли б знайти роботу, можливість друкувати свої праці та мати за них авторську оплату» [12, с. 310].

Фінансову підтримку видавничій справі надавало товариство прихильників УВАН, яке було створене 22 липня 1947 р. в Авґсбурзі. Головою управи було обрано В. Мудрого, а представником від УВАН – П. Курінного, який 2 березня 1948 р. повідомив про створення товариства митрополита Іларіона: «…ми утворили товариство допомоги Українській вільній академії наук і на кошти зібрані серед скитальців почали видавничу діяльність» [13, с. 312].

Першим виданнями академії є «Бюлетень УВАН», який є важливим поки що неопублікованим джерелом до вивчення основних напрямів діяльності структурних підрозділів наукової установи. Започатковано його було 20 січня 1946 р. циклостилем і друкувалося щомісяця до 1947 р. У Німеччині було видано 12 чисел «Бюлетеня», перше – у кількості 150 примірників, а наступні – 100. Незмінним редактором був відомий український вчений, архівіст Володимир Міяковський, який власноруч писав текст кожного числа перед набором на мімеографічній машині (циклостилі). Його рукописи «Бюлетеню» сьогодні зберігаються в архіві УВАН у США [6, с.33].

Цінним для дослідників є «Бюлетень» тим, що на його сторінках опубліковано програмні документи Академії і Товариства охорони пам'яток на чужині, інформацію про створення структурних підрозділів та програми наукових форумів. Починаючи з четвертого числа, у виданні розпочали

друкувати конспекти доповідей вчених на наукових конференціях, частина з яких залишилась досі не виданою. Майже у кожному числі періодика вміщено статті, в яких визначалася засади розвитку, ключові проблеми та завдання української науки в еміграції та наукових установ. Однією з таких є розвідка Д. Чижевського «Наукова праця на еміграції». Розуміючи потребу інтеграції української науки до європейської, вчений зауважив, що праця УВАН мусить хоч почасти бути присвячена якраз взаємній інформації її членів про нові здобутки чужої науки. Автор охарактеризував складні умови розвитку української науки в повоєнний час, проблеми, перспективи, а також визначив головні завдання. Пріоритетним мало бути використання в українознавчих студіях досягнень світової науки [14, арк.4-5].

Із припиненням видання «Бюлетеня» члени установи та українська громада втратили інформацію про діяльність УВАН. З цього приводу видатний історик Олександр Оглоблин у листі до Бориса Крупницького писав: «На мою думку, на сучасних обставинах, конче потрібно відновити видання «Бюлетеню» та «Літопису»…» [15, арк. 2]. На жаль, друк періодичних видань у Німеччині не було відновлено. Грошова реформа 1948 р. внесла суттєві зміни в соціально-економічне життя Західної Німеччини, а її наслідки торкнулися подальшого функціонування українських наукових установ. Учені розпочали процес переселення до США, Канади, Австралії та інших країн. У 1950 р ними була заснована УВАН у США, яка з серпня 1951 р. розпочала видання «Бюлетеня». Для ознайомлення українських вчених і громадськості з діяльністю європейської УВАН в 1948-1951 рр. П. Курінний видав у Мюнхені «Інформаційний Бюлетень УВАН». Він складався з трьох частин і вміщував короткий звіт про функціонування Академії, список доповідей, виголошених на наукових конференціях та тем, над якими працювали члени.

3 липня 1946 р. і до 1948 р. включно за редакцією В. Міяковського виходив циклостилевим способом на правах рукопису «Літопис УВАН», який був друкованим органом Центрального представництва української еміграції у Німеччині. Кожен випуск друкувався у кількості 100 примірників, де вказувалося місце видання або за чиїм сприянням видрукуване число. На сторінках «Літопису» опубліковано детальну інформацію про функціонування Академії і наукових груп, подано їх плани роботи, які здебільшого стосувалися організації та проведення форумів, публікації наукових праць. У виданні містяться відомості про кількісний склад груп, список тем доповідей, які були виголошені членами академії на конференціях.

Важливим для дослідників є четверте число «Літопису», яке опубліковане в журналі «Український історик» з передмовою та коментарями сучасної дослідниці А. Атаманенко [8]. У ньому надруковано три проекти організації наукового життя у Німеччині по завершенню Другої світової війни, в яких окреслено основні проблеми та завдання розвитку української науки в еміграції та форми організаційної роботи. На його сторінках також вміщено звітні матеріали з діяльності наукових установ і організацій в еміграції у 1945-1946 рр., зокрема Академії, Наукового товариства ім. Шевченка, Українського вільного університету, Богословсько-Педагогічної академії та інших. У наступному числі «Літопису» секретаріат УВАН повідомляв про зміни в змістовному наповненні періодичних видань установи. На сторінках «Літопису» планувалося публікувати поточну інформацію про конференції та звітні матеріали про діяльність Академії за певні часові проміжки. Він мав виходити не періодично, в міру потреби. Натомість «Бюлетень» призначався для обговорення різних проблем наукового життя та публікації автоконспектів доповідей. Планувалося, що це буде періодичне видання чотири рази на рік [16, арк.1]. В 1948 р. розпочався процес переселення українських вчених до США, Канади, Австралії та інших країн і видання «Літопису» припинилося. Офіційно вважається що вийшло тринадцять чисел «Літопису». У Німеччині було видано дев'ять чисел, а решту чотири – в Канаді. За допомогою цих джерел можна детально відтворити діяльність структурних підрозділів академії, визначити основні напрями і проблематику наукових досліджень членів.

Окрім періодичних видань, публікувалися поодинокі праці членів УВАН. У 1946 р. було надруковано повну версію праці Б. Крупницького «До медологічних проблем української історії» [17]. Скорочений конспект однойменної доповіді, виголошеної на конференції історичної групи 6 липня цього ж року, вміщено у 8-9 числі «Бюлетеня». У праці Б. Крупницький визначив шляхи розвитку історичної науки в еміграції, роль і значення європейських архівів, порівняв процес розвитку європейської та української історіографії у XIX – першій половині XX ст. Особливу увагу вчений приділив методам історичних досліджень, зокрема генетичному та порівняльно-соціологічному. На думку Б. Крупницького, генетичний метод використовували вчені-народники (В. Антонович та

М. Грушевський), бо завдяки йому можна було встановити безперервність українського історичного процесу. Порівняльно-соціологічним методом, як зауважив вчений послугувалися вчені-дежавники, насамперед В. Липинський. В основному як зауважив вчений, означає для нас сьогодні виступ з меж локальності і своєрідного провінціалізму в історіографічний сфері [17, арк. 6]. Поширення використання порівняльно-соціологічного методу дослідник пов'язував з необхідністю інтеграції української історичної науки в загальноєвропейський та світовий процес. Зазначена праця викликала наукові дискусії щодо шляхів і засад розвитку повоєнної національної історіографії, в яких взяли участь Володимир Мацяк, Віктор Петров, Лев Окіншевич.

Починаючи з 1947 р. керівництво видавничою справою перейшло до голови Президіального бюро. Ним було складено план, який передбачав 17 першочергових публікацій із 96. Цінним друкованим виданням цього року була праця П. Курінного і О. Повстенка «Історичні пляни Києва» (Авгсбург, 1947 р.), яка ілюструє топографічний розвиток столиці України у X – XIX століттях. У роботі вміщено давні плани і 17 карт міста з його найближчими околицями. До мап подано пояснення українською, англійською, французькою та німецькою мовами, що значно уможливлює використання праці європейськими науковцями і розширює коло читачів.

Важливе місце в діяльності УВАН займало вивчення різних аспектів життя та творчості Тараса Шевченка. Щороку, весною, члени усіх груп спільно проводили конференцію, присвячену видатному поетові. На цих форумах не тільки виголошувалися доповіді, в яких висвітлювалися ключові події життєвого шляху та різні грані творчості Шевченка, але й відбувалися засідання наукових груп і підводилися підсумки роботи наукової установи за рік. Зазначимо, що першим друкованим (не циклостилевим) виданням УВАН є «Автограф Шевченка» (Авгсбург, 1947 р.), який вміщував фотокопію листа поета з вступними поясненнями. Для ґрунтовного і всебічного вивчення творчості Кобзаря членами Академії було засновано Інститут Шевченкознавства на чолі з Павлом Зайцевим та започатковано видання книжкової серії «Шевченко та його доба», в рамках якої опубліковано циклостилем матеріали Шевченківської конференції 1946 р. у однойменному збірнику (Авгсбург, 1947 р.) та розвідку Л. Білецького «Тарас Шевченко в Яготині» (Авгсбург, 1949. р.). Окремими книжечками було видано праці В. Петрова [18], Д. Чижевського [19], Я. Рудницького [20], В. Лева [21], С. Жука [22].

Плідним у видавничому плані для Академії був 1948 р., оскільки було започатковано низку книжкових серій, друк яких відбувався за кошти товариства прихильників. У серії «Українська історія. Монографії» опубліковано працю Б. Крупницького «Гетьман Данило Апостол і його доба». Його ґрунтовна робота була першим комплексним дослідженням гетьмана як особистості та політика. Вона складається з восьми розділів, списку джерел та літератури, який вміщений після кожного розділу та резюме німецькою мовою. У 2004 р. монографія перевидана в Україні з передмовою відомого дослідника Гетьманщини В. Горобця [23]. Б. Крупницький детально подав походження роду Апостолів, охарактеризував політичну кар'єру Д. Апостола за правління гетьмана І. Мазепи, соціально-економічний розвиток Гетьманщини та особливості створення та діяльності І Малоросійської колегії. Вчений виділив три етапи в політиці Петра І щодо України, починаючи з 1708 р. Перший – від вибору гетьмана Скоропадського до Полтавської битви, другий – від Полтавської битви до Ніштадського миру 1721 р. і третій – від Ніштадського миру до смерті царя в 1725 р. [24, с. 19]. Особливу увагу дослідник звернув на процедуру обрання Д. Апостола на гетьмана і зауважив, що під час виборів не було складено договірних статей і цим було порушено умови українсько-московського договору 1654 р. [24, с. 56].

Високу оцінку монографія отримала в тодішніх наукових колах. Видатний історик О. Оглоблин у листі до Б. Крупницького писав: «Одержав цими днями цю книгу (добре видана!), яка є першим повоєнним виданням УВАН. Перечитую її з насолодою. Це ж моя рідна Гетьманщина! Ви мали дуже важке завдання (як шкода, що Вам неприступні були основні московські архівні джерела!) і Ви розв'язали його блискуче. …Ваш «Апостол» увійде до «залізного фонду» нашої історіографії» [25, арк.3]. Відомий дослідник державних інституцій Гетьманщини Лев Окіншевич у рецензії зазначив: «…Прекрасна праця… Проф. Б. Крупницький і Українська Вільна Академія наук як видавець піднесли українському суспільству цінний подарунок у вигляді монографії, яка на довгі роки буде джерелом знання про Україну часів гетьманування Данила Апостола» [4, с.16]. Зауважимо, що робота Б. Крупницького і досі не втратила своєї актуальності та залишається поки що єдиним ґрунтовним дослідженням постаті гетьмана.

У серії «Монографії» побачила світ праця В. Мацяка «Галицько-Волинська держава 1290-1340 рр. у нових дослідах: огляд історіографії та

проблематики» [26], в якій вчений охарактеризував період самостійного розвитку князівства, виділив два напрями у її існуванні та високо оцінив правління князя Юрія Львовича. В. Мацяк детально проаналізував історіографію проблеми, джерельну базу, вказавши на недостатню кількість писемних джерел з означеної проблеми.

Дві книжкові серії було започатковано з археологічної проблематики – «Трипільська культура на Україні» та «Палеоліт України». Слід зазначити, що члени групи передісторії та ранньої історії велику увагу приділили дослідженню проблем давньої доби, зокрема різних аспектів трипільської культури: особливості керамічного виробництва, жител, господарства тощо. Ці питання обговорювалося на конференціїя 17-18 серпня 1947 р. в Ашафенбурзі. Звернення до Трипілля було зумовлено, тим що дослідження пам'яток цієї культури в УРСР не знаходило схвальних відгуків та у радянській історіографії применшувалось минуле українського народу. При вирішенням проблеми етногенезу українців діаспорні дослідники звертатися до пам'яток трипільської культури [27;28]. Першовідкривач культури в Україні Вікентій Хвойка вважав трипільців протослов'янами-арійцями тобто автохтонами. Відомий сучасний історик Н. Яковенко зазначила, що саме його концепція склала підґрунтя для поширення «трипільського міфу» [29, с. 16]. У рамках цих серій було видано чотири розвідки членів групи передісторії та ранньої історії Я. Пастернака «До проблеми поширення й хронології лінійно-стрічкової кераміки в Європі» [30], Н. Кордиш «Рибальство трипільської культури» [31], Г. Закревської «Четвертинні відклади українського Полісся в межах Наддніпрянщини» [32] та М. Міллера «Палеоліт України» [33].

Заслуговують на увагу видання інших наукових груп УВАН, які лише зазначимо, оскільки не є фахівцями тих галузей знань. У серії «Література» видано першу частину праці Д. Чижевського «Культурно-історичні епохи» (Авгсбург, 1948 р.). Інститут слов'янознавства видавав за редакцією Я. Рудницького серію «Slavistica», в рамках якої опубліковано розвідки С. Смаль-Стоцького і Я. Рудницького «Завдання слов'янської філології й українська славістика» (Авгсбург, 1948 р.), В. Чапленка «Українізми в мові Гоголя» (Авгсбург, 1948 р.), І. Сидорука «Проблеми українсько-білоруської мовної межі» (Авгсбург, 1948 р.). У серії «Книгознавство» опубліковано збірник за редакцією В. Дорошенка «Українські бібліологічні вісті» [34], який вміщував статті Л. Биковського, В. Дорошенка, Д. Дорошенка, А. Животка, Ю. Сірого, Н. Полонської-Василенко та ін. Окремо вийшли розвідки А. Животка «Нездійснені пляни видання українських часописів» (Авгсбург, 1949 р.) та Ю. Сірого «Із спогадів про українські видавництва» (Авгсбург, 1949 р.). У медичній серії опубліковано працю Н. Осадчої-Янати «Лікарські рослини, що їх уживає населення Правобережної України в народній медицині» (Авгсбург, 1949 р.), природничій – дослідження Є. Криницького та Д. Зацева.

У 1949 р. було започатковано нову серію «Українська історія. Мазепа та його доба». Звернення до цієї тематики було зумовлено існуванням очорненого образу гетьмана та негативної оцінки його діяльності в російській та радянській історіографії. Використовуючи нові джерельні матеріали, що зберігалися в західноєвропейських книгозбірнях та архівах вчені порушували малодосліджені і нині актуальні проблеми цієї доби, зокрема падіння Батурина у 1708 р., налагодження українсько-шведських зв'язків тощо. У рамках цієї серії надруковано розвідки Б. Крупницького «Мазепа в світлі психологічної методи» [35], О. Оглоблина «Нові матеріали до історії повстання Петра Іваненка (Петрика)» [36] та Н. Полонської-Василенко «Палій та Мазепа» [37].

Члени історичної секції УВАН, намагаючись гідно відзначити спробу І. Мазепи «відірвати Україну від Москви», підготували третій том збірника «Мазепа» за матеріалами конференції 11 листопада 1946 р. Цим виданням українські історики в УВАН прагнули наслідувати традиції попередніх збірників і продовжити працю своїх колег у Польщі, котрі у 1938-1939 рр. опублікували в історичній серії «Праць Українського наукового інституту у Варшаві» збірник «Мазепа», у двох томах, перший з яких підготовлено до друку в 1938 р. (Т. XLVI. – 161 с.), а другий – на початку 1939 р. (Т. XLVII. – 117 с.). У цій серії був запланований і третій том на 1939 рік, однак через початок Другої світової війни він був неопублікований. Збірник 1949 р. теж не було видрукувано, через брак коштів, складне фінансове становище зумовлене грошовою реформою у Німеччині. Сучасна дослідниця О. Ковалевська вивчила історію збірника та запропонувала свій варіант змісту за виявленими архівними матеріалами [38].

Нереалізованим видавничим проектом УВАН залишилися матеріали конференції історичної групи на тему «Україна і Захід», яка відбулася 11-12 липня 1947 р. Планувалося, що конспекти доповідей вийдуть окремим збірником, але через нестачу коштів він не був виданий. Слід зазначити, що починаючи з 1949 р., наукова праця УВАН

почала помітно згортатися, тому що її члени масово виїжджали. Протягом 1950-1952 рр. було видано лише дві праці. Президія УВАН фактично переноситься до Канади, відбувається децентралізація академії, виникають три самостійні установи: в Канаді – заснована у Вінніпезі в 1949 р., у США – Нью-Йорку в 1950 р. і в Європі.

Отже, УВАН у Німеччині відіграла важливу роль у розвитку української науки в діаспорі, оскільки сконцентрувала вчених різних царин, котрі утворили 21 наукову групу. Одним з пріоритетних напрямів функціонування УВАН була видавнича діяльність. Академія видрукувала кілька книжкових серій («Українська історія. Монографії», «Палеоліт України», «Трипільська культура на Україні», «Українська історія. Мазепа та його доба», «Slavistica» та ін.), а також видала низку важливих україномовних видань. Серед них – монографія Б. Крупницького «Гетьман Данило Апостол», збірники праць «Шевченко і його доба», «Українські бібліологічні вісті» та інші. Реалізувати всі заплановані видавничі проекти не вдалося через важке економічне становище населення у повоєнній Німеччині, брак коштів, відсутність власної друкарні.

Джерела та література

1. Антонович М. 50-річчя Української вільної академії наук // Науковий збірник (1945–1950–1995). – Ч. IV. – Нью-Йорк, 1999. – С. 9–13.
2. Архімович О. Українська Вільна Академія Наук в її історичному розвитку // Ювілейне видання, присвячене двадцятиліттю діяльності (1945–1965). – Нью-Йорк, 1967. – С. 8–15.
3. Рудницький Я. До історії УВАН в Авгсбурзькому періоді // Науковий збірник (1945–1950–1995). – Ч. IV. – Нью-Йорк, 1999. – С. 32–40.
4. Безушко В., Рудницький Я. Видання УВАН у першому десятилітті: 1945–1955. – Вінніпег, 1955. – 22 с.
5. Плющ В. Короткий нарис історії Української Вільної Академії Наук в Німеччині // Українські наукові вісті: Інформаційно-науковий Бюлетень Української Вільної Академії наук у Німеччині. – Серпень 1970 – січень 1971. – Ч. 1–2. – С. 5–32.
6. Атаманенко А. «Бюлетень» Української Вільної Академії Наук 1946–1947 рр. як джерело до вивчення діяльності УВАН у Німеччині // Вісті УВАН. – Ч. 3. – Нью-Йорк, 2004. – С. 31–45.
7. Атаманенко А., Хімка М. Літопис Української Вільної Академії Наук (1946–1948) // Українська періодика і сучасність. – Вип. 9. – Львів, 2005. – С. 188–194.
8. Атаманенко А. Літопис Української Вільної Академії Наук про наукові установи // Український історик. – 2001. – Р. XXXVIII. – Ч. 1-4 (148–151). – С. 179–194.
9. Положення про Українську Вільну Академію Наук // Українські наукові вісті: Інформаційно-науковий Бюлетень Української Вільної Академії наук у Німеччині. – Серпень 1970 – січень 1971. – Ч. 1–2. – С. 34-35.
10. Статут Української Вільної Академії Наук // Українські наукові вісті: Інформаційно-науковий Бюлетень Української Вільної Академії наук у Німеччині. – Серпень 1970 – січень 1971. – Ч. 1–2. – С. 42–46.
11. Курінний П. УВАН на новому етапі // Бюлетень Української Вільної Академії Наук. – 1947. – Ч.11–12. – Арк. 1–3.
12. Лист Петра Курінного до митрополита Іларіона (Огієнка) від 18 лютого 1947 р. // Листування митрополита Іларіона (Огієнка) / Упор. Ю. Мицик. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 566 с.
13. Лист Петра Курінного до митрополита Іларіона (Огієнка) від 2 березня 1948 р. // Листування митрополита Іларіона (Огієнка) / Упор. Ю. Мицик. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 566 с.
14. Чижевський Д. Наукова праця на еміграції // Бюлетень Української Вільної Академії Наук. – Травень 1946. – Ч.5. – Арк. 1–7.
15. Лист О. Оглоблина до Б. Крупницького від 19 жовтня 1948 р. // Архів Українського історичного товариства (Архів О. Оглоблина). – Фонд С.– Опис 3. – Спр.1.
16. Від секретаріяту УВАН // Літопис Української вільної Академії Наук. – Квітень 1947. – Ч.5. – Арк.1-2.
17. Крупницький Б. До методологічних проблем української історії. – Авгсбург, 1946. – 23 с.
18. Петров В. Провідні етапи розвитку сучасного шевченкознавства. – Авгсбург, 1946. – 37 с.
19. Чижевський Д. Деякі проблеми дослідження формального боку віршів Шевченка. – Авгсбург, 1947. – 17 с.
20. Рудницький Я. Наголос в поезії Шевченка. – Авгсбург, 1947. – 60 с.
21. Лев В. Лексика ранньої Шевченкової поезії. – Авгсбург, 1947. – 10 с.
22. Жук С. Скульптурні портрети Шевченка. – Авгсбург, 1947. – 11 с.
23. Крупницький Б. Гетьман Данило Апостол і його доба. – К.: Україна, 2004. – 288 с.
24. Крупницький Б. Гетьман Данило Апостол і його доба. – Авгсбург, 1948. – 192 с.
25. Лист О. Оглоблина до Б. Крупницького від 21 квітня 1949 р. //Архів Українського історичного товариства (Архів О. Оглоблина). – Фонд С.– Опис 3. – Спр.1.
26. Мацяк В. Галицько-Волинська держава 1290–1340 рр. у нових дослідах. – Авгсбург, 1948. – 22 с.

27. Петров В. Походження українського народу. – Регенсбург, 1947. – 78 с.
28. Домбровський О. Раньоісторичні передумови постання Київської Руси // Український історик. – 1977. – Ч.1-2. – С.5-36.
29. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.
30. Пастернак Я. До проблеми поширення й хронології лінійно-стрічкової кераміки в Европі. – Авгсбург, 1948. – 22 с.
31. Кордиш Н. Рибальство трипільської культури. – Авгсбург, 1949. – 16 с.
32. Закревська Г. Четвертинні відклади українського Полісся в межах Наддніпрянщини. – Авгсбург, 1948. – 30 с.
33. Міллер М. Палеоліт України. – Авгсбург, 1948. – 22 с.
34. Українські бібліологічні вісті / Ред. В. Дорошенко. – Авгсбург, 1948. – 82 с.
35. Крупницький Б. Мазепа в світлі психологічної методи. – Авгсбург, 1949. – 16 с.
36. Оглоблин О. Нові матеріали до історії повстання Петра Іваненка (Петрика). – Авгсбург, 1949. – 14 с.
37. Полонська-Василенко Н. Палій та Мазепа. – Авгсбург, 1949. – 12 с.
38. Ковалевська О. Збірник «Мазепа»: Реконструкція видавничого проекту 1939–1949 рр. – К.: Темпора, 2011. – 176 с.